

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Egebækken

nr. 5 Juli 1988

HISTORISK FORENING
FOR
TIKØB & OMEGN

*
*
*
*
*
*
*
*
*
*

E G E B Æ K K E N .

Medlemsblad for:
HISTORISK FORENING FOR TIKØB OG OMEGN.
Redigeret af Christian Sørensen (ansvh.)
og Kirsten Hofstätter.

MØDER OG AKTIVITETER.

Søndag d.14/8 88. Sommerturen går i år til Nationalmuseets Stavnsbåndsudstilling i Brede i Kgs.Lyngby. Vi mødes foran indgangen kl.1300 til en rundvisning.

Torsdag d.22/9 88. HOVSPIND. I anledning af 200-års jubilæet for Stavnsbåndets ophævelse vil forfatteren Brita Thalbitzer Hartz komme og fortælle om sin nyeste bog HOVSPIND og egns - spillet på Dragsholm Slot med samme titel.

(Mere om Brita Thalbitzer Hartz forfatterskab på side 13)

Mandag d.24/10 88. 1500-ÅRENES SLOTTE OG HUSE I NORDSJÆLLAND. Middelalder-arkæologen Mogens Vedsø kommer og fortæller om re-næssancehuse i Helsingør samt om slotte og kirker i området. Foredraget vil blive illustreret med lysbilleder.

Tirsdag d.22/11 88. LANDSKAB OG OLDTID. Sejlede der Vikinger på Søbækken og hvem sankede vandstanden i Gurre sø 4 meter? Journalisten Kresten Tommerup kommer og fortæller om oldtidsbebyggelser og landskabet her på Sydkysten.
obs!! Alle møderne er kl.1930 på biblioteket i Espergårde.

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E .

Møder og aktiviteter i 2 ^o halvår 88.	S. 2
Tibberup skole 1751-96 af Kirsten Johansen.	" 3 - 6
Flynderupgårdstrik af Kirsten Hofstätter.	" 7 - 9
Christian d.IV som heksejæger	" 10 - 11
Stavnsbåndsudstillingen "UDE PÅ LANDET"	" 12
Gamle kniplinger på Helsingør Bymuseum	" 12
HOVSPIND af Brita Hartz	" 13
Høstkællingen, beretning på Flynderupgård museet. . .	" 14

Tibberup Skole 1751 ~ 1796.

Frederik IV lod fra 1721 oprette 240 rytterskoler på rytterdistrikterne. På Kronborg Rytterdistrikt fik det dengang meget udstrakte Tikøb Sogn tildelt 2, en i Borsholm og en i Tikøb. De opførtes 1722.

For børnene fra Mørdrup, Espergærde og Tibberup var det en vej på over en mil gennem skove og overdrev, Så det kan ikke undre, at de ikke mødte jævnligt op i skolen.

Dengang var egnen her omkring - Mørdrup, Tibberup, det meste af Espergærde, Søbækhus (= Somøllen) og Busserup - fæstegods under Krogerup. Og det ville så absolut være en fordel for godsets ejer, at fæstebønder og fæstehusmænd kunne det mest elementære, hvad læsning, skrivning og regning angik. Det gjaldt ikke mindst religion, der lærte dem at være autoritetstro og underdanige tjenere for herskabet.

I 1751 lader Frue Conference Raad Inde Rostgaard (Conradine Revenfeldt) i sin gudelige omsorg et smukt skolehus opbygge efter den dertil givne donation af salig Frøken Friderica Conradina von der Maase af en kapital på 250 rd. til en skoleholder. Det vil sige skoleholderens løn er renter af kapitalen, og de udgør 10 rd. årlig. Der har vel været en tilhørende jordlod og en naturalieindtægt fra forældrene, men det var en ussel løn. Til sammenligning kan nævnes, at skoleholder Gjødosen i Tikøb fik 24 rd. samt naturalier i 1742.

* Friderica Conradina von der Maase var datter af Conradine Sophi Rostgaard og ritmester von der Maase +1728. Samt datterdatter af Conference Raad Inde Rostgaard.

Materialisten Espergærde

Espergærde Centret 116.002.23.10.34

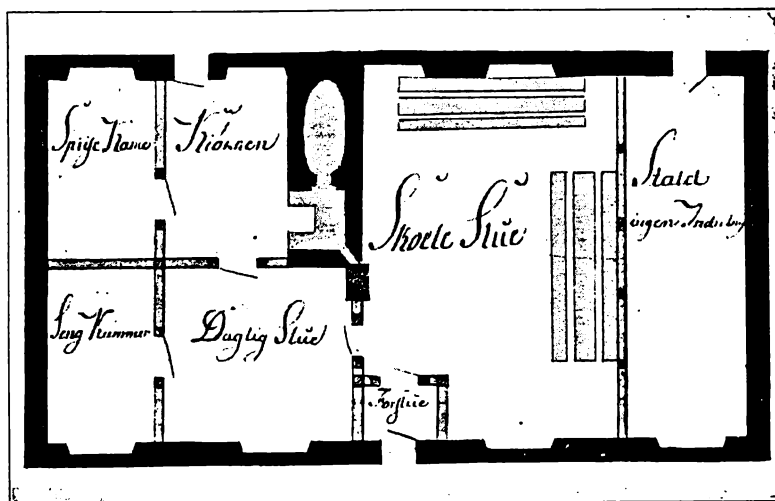
Over skolehusets dør opsættes en tavle med indskriften:

Stat Skole Huus til Guds og Rostgaards Stammes Ære,
 Hvori vor ungdom skal Guds sande Kundskab lære.
 Herfra velsignels til Gods og Herskab gaaer,
 og Frøiken von der Maass et ævigt Minde faaer.

Jo, det er lydighed og underdanighed, den kære ungdom skal lære!

Det er kun få skoleholderes navne, som det har været muligt at finde frem til. Den første, man har kendskab til, er skolemester Munch, som i hvert fald virkede i 1755 og 1756.

Fra 1763 til 1765 hedder skoleholderen K. Rebæch. Han kendes fra en meget svulstig og underdanig bønsskrivelse til den højædle, højærværdige og højlærde hr. biskop (Ludvig Harboe, biskop over Sjællands Stift), højgunstige øvrighed. Det lå dog i tiden med en sådan formulering. Rebæch har påtaget sig den liden skoletjeneste ved Tibberups Skole på Frue Conference Raad Inde Rostgaards gods på provst Garboes anbefaling. Garboe var osse præst i Tikøb Sogn. Det har åbenbart været med løfte om, at Garboe siden ville hjælpe Rebæch til et bedre lønnet embede. Nu kan Rebæch altså ikke mere eksistere for den løn, han får. For nu vægrer forældrene sig ved at skulle betale ham, for de er nemlig tvungne til at betale til den kongelige skole i Tikøb. Deres betaling erlægges i naturalier. Forældrene vil ellers gerne være fri for at sende deres børn til Tikøb, da undervisningen der ikke er meget beventd, eftersom skoleholder Gjødeseu er blevet for gammel. Rebæch beder så mindelig biskoppen om at skaffe ham et andet embede, og han henviser til de 2 anbefalingsskrivelser fra provst Garboe og oberstløjtnant von der Maase, som skriver på sin svigermors vegne. (Det er nu ikke hans svigermor, men hans mormor.) Hvor Rebæch får andet embede, vides ikke, men han forsvinder ud af billedet.

Grundplan af nordsjællandsk Rytterskole.

SPAREKASSEN

sds

Espergærde Center, Østre Torv 4, 3060. Espergærde

En af hans efterfølgere hedder Christopher Piil. Kort fortalt: Han dør 51 år gammel i 1772.

Herefter hedder skoleholderen Johan Friderik Lehnert, som er en tidligere gevorben d.v.s. hvervet soldat. I 1771 er han 40 år, hans kone 50 år gammel.

Det var ikke megen uddannelse, der krævedes for at være lærer, man skulle blot kunne læse, skrive og regne.

Det er nu ikke alle af voksengenerationen, der er analfabeter på den tid.

På "Toftegaard", gård nr. 8 i Mørdrup bor fæstebonden Peder Jørgensen. Han og 2 andre får hver overrakt en bibel af provst Garboe i 1771. Biblerne er finansieret af et legat. På dette tidspunkt er Peder Jørgensen 64 år. Hans farbror og datter er osse læsekyndige.

Der er i denne tid interesse blandt befolkningen for børnenes skolegang.

I 1763, samme år K. Rebæch kommer som skoleholder til Tibberup Skole, er 4 mænd fra Tikøb Sogns søndre part mødt op i præstegården i Tikøb for at tale med biskoppen, der er på rundrejse. De er utilfredse med skoleholder Gjødesen, der ikke mere magter at holde styr på eleverne, og dermed er undervisning af dem umulig.

Skønt provst Garboe ikke er særlig begejstret for ham, holder han åbenbart hånden over ham, for der sker ikke noget i sagen.

3 år senere i 1766 skriver de samme mænd plus yderligere 2 et brev til biskoppen, for nu er forholdene i Tikøb Skole for kritisable.

"Dog have vi for hands Alderdoms Skyld tiet dertil i nogle Aar i det Haab at Gud self skulde giøre en god Forandring herpaa", skriver de. Det gjorde Gud så omsider, for Gjødesen døde samme år i December 81 år gammel.

1785 nedsætter kronprins Frederik, den senere Frederik VI, Den Lille Landbokommission, der osse tager sig af skoleforhold. Der planlægges oprettelse af skoler på Kronens gods i Frederiksborg og Kronborg Amter. Ved placeringen af de nye skoler må tages "i betragtning, at bønderne fordeles således til visse skoler, at vejen dertil ikke falder længe, end at børnene uden vanskelighed flittigt kan søge samme og -- at en fjerdingvej bliver det længste mål for noget barn". Det gennemførtes dog først ca. et halvt århundrede senere.

Men tilbage til Tibberup Skole.

Siden 1786 har skoleholderembedet været ledigt. Det er præsten, der nu hedder Fangel, som administrerer lønudbetalingen, og nu i 1792 er renterne vokset til 60 rd. Det er de renter, som skulle udgøre lærerlønningen i de forløbne 6 år. Fangel erklærer, at "ingen duelig Person har har villet melde sit til dette Hunger Brød, efter at de forrige een efter den anden havde forladt det."

Han er nu i tvivl om, hvad han skal gøre med rentepengene, og han henvender sig derfor til sin biskop, som nu hedder Balle.

Det er som nævnt i denne periode, at der planlægges skoler i amtet, og i denne forbindelse meddeler Fangel biskoppen, at Krogerup Gods' nuværende ejer Frue Kammerherreinde von der Maase (Sophie Henriette de Moltke) har sørget for, "at de fornødne Jorder er blevet udlagte til en Skole paa Godset paa et Sted, som dertil kunne eragtes beqvemst, og hvor følgerig ogsaa en Skole maae bygges."

Dette kommenterer biskop Balle med følgende ord: "Formodentligen maae dog et saadant Huus (skolehus) have forhen været til, da ellers ingen Hjelpe-Skole kan tænkes, at have fundet Sted, i Særdeleshed naar en fast og bestandig Skoleholder dertil var antaget."

Om de opsparrede renters anvendelse spørger Fangel nu:

1. Skal Tibberup Skole opbygges på Hans Majestæts bekostning, eller
2. skal godsets ejer selv lade den opbygge på egen bekostning og i så fald, må de opsparrede renter anvendes hertil, eller
3. må de opsparrede renter lægges til kapitalen for derved at forhøje skoleholderens løn?

Fangel nævner intet om tidligere opsparrede renter, og det kunne tyde på, at embedet dog har været besat i årene 1751 - 1786.

Dette brev fra Fangel af 29. November 1792 sendes kommandovejen via provst, biskop, Rentekammeret, amtmanden, tilbage til Rentekammeret, hvis svar sendes via amtmanden til biskoppen den 4. Maj 1793.

Rentekammeret svarer, at det kun har bemyndigelse til at foranstalte nye skolers opbyggelse på de kongelige godser, og det kan ikke indlade sig i sager, der vedrører en skoles indretning og opbyggelse på et privat gods.

Bliver det så til noget med skolebyggeriet på Krogerup Gods' jorder?

Jo, der bliver bygget et skolehus på 7 fag på Hovvejen på den jordlod, som i 1844 matrikuleres under nr. 14 af Mørdrup By. I dag Hovvejen nr. 43.

Af en brandforsikringspolice af 20. December 1794 fremgår det, at vurderingssummen er 560 Rigsdaler. Til sammenligning kan nævnes, at de 9 gårde i Mørdrup samtidig assureres for beløb fra 310 - 730 Rigsdaler, så Tibberup Skole har ikke været en ussel rønne. Taget har højst sandsynlig været af tegl.

Hvor skolen i 1751 byggedes er ikke sikkert fastslaaet, men det er ikke utænkeligt, at den har ligget samme sted. Det gamle skolehus var ikke i brug i 6 år på grund af manglende skoleholder, så det har vel været ret så forfaldent.

Imidlertid bliver det kun få år, huset rummer skolen. Muligvis udkonkurreres den efterhånden af "Lerskolen", som bygges 1794-95 i Snekkersten på Kronens Gods.

1. December 1796 er skolens dage talte. Da overdrager Krogerups ejer Friderich Anthon Adam von der Maase -- til Hr. Proviantforvalter Grønvold til evindelig Arv og Eiendom det imellem Tibberup og Mørdrup nye opbygte Huus paa 7 Fag, Godthaab kaldet -- med tilliggende 5 Tdr. Land geometrisk Maal, samt den paa samme staaende Over og Underskov".

Siden hen gik stedet tilbage til Krogerup, men nu er det i privat eje, og matr. nr. 14 er udstykket i flere parceller.

Kilder:

- Matrikelarkivet. Konsept Kort over Mørdrup og Espergierde Byer. 1810.
- " Sogneprotokol.
- Niels Stenfeldt: Om Tikøb Sogn i gamle dage. 1960.
- Nationalmuseet. 2. afdeling. Tikøb Sogn. Præstearkivet. 6803.
- Rigsarkivet. Rentekammeret. Sjællandske Landvæsenskontor. 2482.248 Journal nr. 492. 1793.
- Landsarkivet. Kirkebog for Tikøb Sogn 1715 - 1780.
- " Sjælland Stifts Bispearkiv. Indkomne sager 1737 - 1820.
- " Brandforsikringsprotokoller. Tikøb Sogn 1793 - 1800.
- " 1800 - 1858.
- " Krogerup Gods Fæsteprotokol 1764 - 1898.

Februar 1988

Kirsten Johansen
"Kærsgaard"
Mørdrupvej 98
Espergærde

~ Flynderupgårdstrik ~

Fisker Aksel Hansens Hallandstrøje

Fisker Aksel Hansens trøje fra FISKERNE på FLYNDERUPGARD i Espergærde er en hallandsk trøje strikket i naturgarn.

Halland var ligesom Færøerne og Island leverandør af trøjer til fiskerne. Den hallandske strikke-tradition kan føres helt tilbage til 1650-erne, hvor den hollandsk fødte Magna Brita Cracau, der var gift med en svensk embedsmand, bragte strikketeknikken med sig fra sit rige og frodige hjemland til det ufrugtbare og fattige Halland.

Den socialt engagerede fru Magna Brita fandt i strikningen en måde at afhjælpe de fattiges nød på. Hun drog rundt i Halland og delte uld ud og lærte folk at strikke. Senere tog hun imod de strikkede varer som skat i stedet for de skattepenge, som hun vidste, de fattige ikke kunne udrede.

Denne strikkevirksomhed i Halland blev mange familiers redning. Som i de jyske bindestuer sad man sammen og kartede, spandt og strikkede i de mørke vinteraftener, alt imens der blev fortalt mangan en god historie eller sunget sange. Børnene - såvel drengene som pigerne - kunne strikke fra seksårsalderen, og mændene var ligeså dygtige til at strikke som kvinderne. Strikningen betragtedes nemlig som lige så fint som alt andet håndværk, så der var adgang ikke noget umandigt i, at de sad og klirrede med strikkepindene om kap med kvinder og børn.

Hallandsmønstrene er blevet til på grundlag af de mønstre, der kom dertil ad søvejen fra Færøerne, Island og Danmark, og trøjerne kaldtes fiskertrøjer og blev brugt af folk såvel til lands som til vands. Mønsterformerne var som i Aksel Hansens trøje små og tætte og blev strikket i to farver enten sort/rød, mørkeblå/rød eller i naturfarver som trøjen fra Flynderupgårdmuseet. I siderne og under armene blev der strikket en dekorativ "søm" for at efterligne de syede klædningstykker af stof.

Trøjerne blev før rundstrikkepindenes opfindelse strikket med ti eller tolv pinde, og ærmerne blev strikket oppefra og ned, så ejeren altid kunne gå tilbage til strikkeren/strikkersken og få nye ribkanter ved håndleddene strikket på, når de gamle var slidt op.

Der er ikke bevaret ret mange fiskertrøjer, da disse blev slidt op til sidste tråd. Derfor er det også heldigt, at Aksel Hansens trøje sammen med hans øvrige udstyr er blevet afleveret til FISKERNE på FLYNDERUPGARD, og det er mig en fornøjelse at kunne videregive en opskrift på en god og slidstærk trøje, som samtidig repræsenterer et enestående stykke kulturhistorie.

TÆRSBØL
Isenkram

Espergærde center. Telefon 23 32 08. 3060 Espergærde

OPSKRIFT PÅ AKSEL HANSENS HALLANDSTRØJE

Materialer

700 gram to-trådet naturgarn
 500 gram hvid til bundfarve
 200 gram grå til mønsterfarven
 Rundpinde nr. 5 og 6 1/2 (80 cm lange)
 ærmerundpinde eller strømpepinde nr. 5 og 6 1/2
 Strikkefasthed: 15 masker på pind 6 1/2 = 10 cm. Lav dog din egen strikkeprøve for at teste din egen strikkefasthed.

Bullen

Slå 150 masker op på rundpind nr.5 med hvidt og strik 10 omgange rib - 2 ret og 2 vrang. Skift til rundpind nr. 6 1/2 og strik 1 omgang i bundfarven, inden du går over til mønsterstrikingen. Til striberne under armene strikkes maske nr. 75 og 150 med mønsterfarven, så der fremkommer en "søm" som omtalt ovenfor.

Strik 40 cm med mønsterstriking, eller hvormeget du nu synes. Sæt 8 masker fra hver side over på en hjælpepind eller en strikkesikkerhedsnål til ærmegab.

Fortsæt i mønster, men slå 4 nye masker op ud for de aftagne masker og fortsæt i rundstriking hen over disse. De 4 masker strikkes hele vejen op: 1 grå, 2 hvide, 1 grå (for at undgå stramning af den løse tråd på vrangen). Når der er strikket 19 cm fra de afsatte masker, afsluttes strikingen, og de midterste 29 masker for og bag sættes på en tråd. De 25 skuldermasker på hver side sættes på ekstrapinde.

Opklipping af ærmegab

Sy to stikninger (store maskinsting) på hver side af midtermaskerne i ærmegab, klip op imellem og kast med sytråd.

Skulderaflukning - kile - rullekrave

Læg bullen sammen med vrangen udad og afluk skuldermaskerne ved at strikke 2 masker sammen - 1 fra forstykke og den tilsvarende fra bagstykke. Afluk 21 masker fra hver skulder og fortsæt med garnet og strik kile ud fra den sidste maske på pinden.

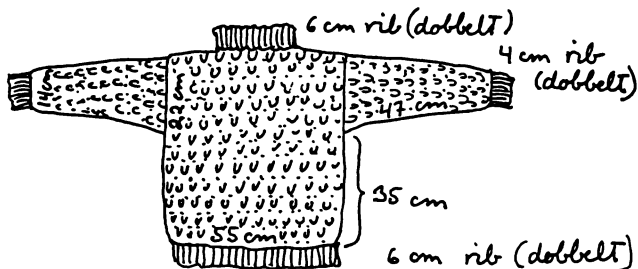
1. pind: 1 ret, strik maske fra bullen drejet ret, vend arbejdet.
2. pind: 2 vrang, strik maske fra bullen drejet vrang, vend arbejdet.
3. pind: 3 ret, strik maske fra bullen drejet ret.

Fortsæt på denne måde med at optage 8 masker (i alt 9 masker på pinden). Det er vigtigt at strikke de drejede masker fast. Skift til strømpepinde (ærmerundpind) nr. 5 og fordel de 58 masker fra bul og 18 fra kiler til rullekrave (76 masker). Strik 15 cm rib, 2 ret og 2 vrang. Luk løst af.

**Raavigs
Boghandel ApS**

Vester Torv
 Espergårde Center
 3060 Espergårde
 Telf. 02 23 13 46

Måltagning til Aksel Hansens trøje

Rullekraven på originaltrøjen i Flynderupgård-samlingen er strikket frem og tilbage med dobbelt rib og er knappet med 3 perlemorsknapper i modsætning til den i mønstret angivne rullekrave, der er strikket på en ærmerundpind. Ellers følger opskriften Aksel Hansens trøje til punkt og prikke, og som det fremgår af målene, må han have passet den mindste herrestørrelse, samt at trøjen som fiskertrøjerne dengang var en særdeles kropsnær og varm trøje.

Ærmer

Strikkes med ærrepind (strømpepinde) nr. 6 1/2. Tag 1 maske ud i lænken mellem de 8 ærmegabsmasker. Fordel jævnt 57 masker langs ærmegabs-opklipning og strik masker op ved hjælp af en hæklenål. Mønsterstriking fortsættes på ærmets 66 masker (57 + 9), dvs den udtagne maske under armen strikkes som en markeringsmaske med gråt hele vejen indtil ribborten i forlængelse af markeringsmasken på bullen. Indtagningerne foretages på hver side af denne maske. Når der er strikket 5 omgange af ærmet, strikkes 2 masker sammen på hver side af markeringsmasken. Fortsæt indtagningerne på hver 6. pind (26 masker ialt).

Når ærmet måler ca 47 cm (eller hvad der nu måtte passe til din armlængde), tages 6 masker ind jævnt fordelt på 1 omgang i bundfarven.

Ribborten (34 masker) strikkes 2 ret, 2 vrang på pinde nr. 5. Luk løst af, når ribben måler 4 cm, eller hvor langt du nu synes ærmeribben skal være.

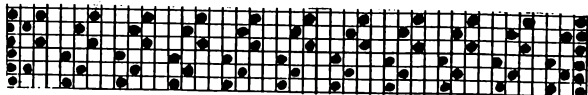
Montering

Pres trøjen let (undtagen ribborter) med et fugtigt stykke over og kast den afklippede kant ned på bullen med lette sting i tyndt uldgarn.

Rigtig god strikkefornøjelse

Kirsten Hofstatter

Kirsten Hofstatter

Mønster-
diagram
til hallandske
fiskertrøje.

Christian den Fjerde som Heksejæger.

Midt i jubelåret 1988 omkring Christian d.IV, er der en lidt overset side af monarken, som vi mener også skal fremdrages. Ved Sankt Hans-tide for 363 år siden indledtes den største hekseproces i Helsingørs historie, som endte med, at otte kvinder blev brændt som troldkvinder på Grønnehave Strand.

Ved sankt Hans-tide i året 1625 indledtes den største hekseproces i Helsingørs historie som et resultat af Christian IV's trolldomsforordning af 1618, der gjorde livet umuligt for de selverhvervende kvinder i Helsingør, der siden Erik af Pommerens tid havde ernæret sig som sælgkoner, hokersker, bagere, fiskeblødersker, læginder og kloge koner.

Birgitte Skåning, der som navnet antyder, var en tilflytter til byen, angiver under torturen syv andre kvinder som troldkvinde. Det var Mette Ebbis, kaldet Krykkekællingen, klog kone; Citze Bødgers, sælgkone; Citze Terschers, grovbrødsbagerske; Maren Urtegaards, sælgkone og læginde; Else Fiskers, sælgkone; Maren Jens Hoffmands, sælgkone, samt Marine Pommerantzis, tyvekvind og skøge.

Marine Pommerantzis bliver brændt som den ottende og sidste halvandet år efter processerne var startet. Imidlertid var "heksehysteriet" blevet en dyr affære for Sundbyen, ligesom de 24 læs ved, der gik til en heksebrænding, havde medvirket til at tynde ud i de tidligere så frodige skove. Og måske er det her vi skal finde begrundelsen til, at der efter 1627 ikke forekommer flere hekseprocesser af betydning i den gamle Sundby. Men den kongelige forordning havde også virket efter hensigten: at knægte og kue Helsingørs frie og selverhvervende kvinder, således at deres fremtidige udfoldelsesmuligheder reduceredes til rollen som lydige døtre, opofrende hustruer og mødre samt ærbare enker. Trådte kvinderne under Christian IV uden for dette mønster, blev de anset for at være "hekse" og risikerede bål og brand eller i mildere tilfælde udstødelse af samfundet.

Krykkekællingens Kur mod Maveonde.

Tag en halv potte vin og lad den syge drikke den på udsiden af døren, idet døren tages af hængslerne. Stik en pennelfjer gennem klinkehullet og lad den syge suge vinen gennem den. Udsat for denne behandling blev Niels Lund i 1623 kureret for sit maveonde, som ytrede sig ved, at han "gik på sit gulv og værrede sig og sagde, at hans mave ville ud af hans mund". Men hans taknemlighed var ikke større, end at han vidnede mod Krykkekællingen og medvirkede således til at sende hende på bålet på Grønnehavn Strand i 1626.

ET LILLE NØDRÅB FRA VORES KASSERER

Desværre er der endnu nogle af vores medlemmer, som ikke har indløst det tilsendte girokort på årskontingentet. Foreningen har brug for hver en krone vi får ind til vores mange forskellige arrangementer. Tænk på os - tak.

FARVEMESSEN

**bomiljø
GLODI**

Espergærde Centret
I. Holm Petersen
Tlf. 02-233298
Giro: 5175860

Stavnsbåndsudstillingen "UDE PÅ LANDET" åbner 12. august 1988.

Helsingør Kommunes Museer markerer Stavnsbåndsjubilæet med en særudstilling, der består af tre afsnit.

I museets hovedbygning vises en kulturhistorisk udstilling, der skildrer landmandens liv og arbejde på Tikøbegnen gennem de sidste 200 år. Her kan også ses dele af museernes store samling af kunst med lokale motiver, der giver et indtryk af egnens veksellende landskabsformer og af dens beboeres liv, arbejde og bolig.

Som noget helt specielt åbnes et af Flynderupgård Museets magasiner for publikum, hvor udstillingens tredje afsnit - museets samling af større landbrugsredskaber og køretøjer - kan beses.

Frederiksborg Amts Avis TORSDAG 12. MAJ 1988

Helsingørs flotte gamle kniplinger på museum

Særudstilling om søstrene Tvedes smukke kniplinger

HELSINGØR: Kniplingerne på Bymuseets udstilling fortæller historien om en helsingørsk købmandsfamilie, snapsefabrikant Tvede, gennem flere generationer.

Det er en slægtning til den gamle Helsingør-familie, der tog initiativ til udstillingen. Seminarielektor Eva Nielsen fra på Vordingborg Statsseminarium er en fjern slægtning til de gamle og fine kniplingers sidste ejere søstre Kitty og Ellen Tvede, der var døtre af Helsingørs sidste spritfabrikant.

- Min mands mor var en kusine til de to søstre, fortalte Eva Nielsen ved ferniseringen på Bymuseet.

De to søstre boede i ejendommen Flølgade 22C, et hus, der i dag er ombygget til fire lejligheder. Her i det gamle familiehjem kom Eva Nielsen og hendes mand ofte på besøg.

De er til dig

Eva Nielsen delte sin mands grandmostres interesse for gamle broderier. Kitty Tvedes søster Ellen, der i mellemtiden var blevet gift Bartholdy i Sønderjylland, blev ofte besøgt, og ved et af disse besøg, hvor samtalen drejede sig om broderier forlod Ellen Bartholdy stuen et øjeblik.

- De er til dig, sagde hun til

Eva Nielsen, da hun kort efter kom tilbage med en kasse.

Seminarielektoren åbnede kassen, og ud væltede gamle broderier og kniplinger.

- De var blevet samlet af familien gennem generationer, fortæller Eva Nielsen. - De ældste stammer helt tilbage fra omkring 1750.

Det er disse broderier, der nu udstilles på Helsingør Bymuseum. Kniplingerne er meget velbevarede og museet har sammen med Flemming Nielsen, Eva Niensens mand, der også er lærer, lavet en stor udvidet slægtstavle, hvor de museumsbesøgende kan se, hvem der har båret de enkelte kniplede pragtstykker.

Hovspind.

I anledning af 200-års jubilæet for Stavnsbåndets ophævelse vil forfatteren Brita Thalbitzer Hartz komme torsdag den 22. september og fortælle om sin nyeste bog HOVSPIND og egnspeilet på Dragsholm Slot med samme titel.

Mens de stavnsbundne mænd skulle pukke med hoveriarbejde i den bedste høstsæson på herremandens marker, er det mindre kendt, at hovbondens kone eller pige havde pligt til at spinde, væve og sy for herregårdsfruen, som så siden solgte produkterne fra dette tvangsarbejde videre med god fortjeneste. Dette og meget mere om bondelivet på stavnsbåndets tid fortæller Brita Hartz levende om i sin nye bog, der som så mange af hendes andre bøger har et barn - drengen Mikkel - som hovedperson.

Brita Thalbitzer Hartz, der er opvokset i Helsingør, har skrevet flere bøger, der, som hendes seneste, stærkt kan anbefales:

Guld i Helsingør

- om byens rigdomskilde: Sundtolden

I bomberegnen

- om forfatterens formoder, Sophie Thalbitzers oplevelser under englændernes bombardement af København i 1807

- Erik af Pommeren - røverens søn
- Erik af Pommeren og Malte Flækkesild
- Erik af Pommeren og havfruen

Per og Nille

- om Helsingørs gamle apotek

Sophia Brahe

- om Tycho Brahes lærde søster, der boede i Helsingør 1614-1643

En lille person-historisk tilføjelse til artiklen om fisker Aksel Hansens Hallandstrøje.

Halland, som var ældgammelt dansk land, måtte den danske konge Frederik d.III afstå til svenskerne i 1658 ved panikfreden i Roskilde. Hermed var et stort stykke af vores gamle land gået tabt for evigt. Den svenske landadel i Halland forfulgte og generede de danske undersåtter, som i mange tilfælde blev nødt til at emigrere til moderlandet Danmark. Blandt dem var fisker Aksel Hansens tip-tip oldefar i Skotterup fisker Børge Larsen, født 1687 i Halland. Familien har sikkert medbragt den hallandske strikke - tradition til Skotterup, som dermed blev bevaret i slægten.

~ Høstkællingen ~

På Sieberggård i det gamle Tikøb Sogn pyntede man tre neg til det sidste læs. De kaldtes for kællingerne, og de skulle give held og lykke til kornet. Når det sidste læs kom hjem, tog min farmoder imod med disse ord: "Gud ske lov og tak for den velsignede sæd".

Sådan beretter Laura Nielsen, født 1885 i Tinkerup, Tikøb sogn om høsten i hendes barndom, før høstmaskinerne holdt deres indtog, og de gamle høstskikke, som kan spores helt tilbage til de gamle nordboere, uddøde.

HØSTKÆLLINGEN eller KORNMODEREN, som hun kaldtes i landet hvor Jesu vugge stod, tillagdes en særlig frugtbarørende virkning, som de gamle forstod at udnytte: Hun blev anbragt på husets fornemste plads. Halmen blev anvendt til julehalm, som deltes ud til kørerne juleaften. Der blev bagt et særligt fint brød deraf, som menneskene fik deres part af. Neget blev malet og blandet i såræden om foråret, ligesom HØSTKÆLLINGEN var det naturlige midtpunkt for lystighederne ved høstgildet.

HØSTKÆLLINGEN skilte man sig ikke af med, tværtimod! Hun nød en ære og anseelse, der dryppede af på bindersken eller karlen eller dem begge. Derfor fik karl og pige også, som Laura Nielsen beretter, hver et fint sigtebrød - en sigtekage - med hjem til deres jul, ligesom dyrene i stalden, himmelens fugle og de fattige fik deres andel af HØSTKÆLLINGEN, markens sidst høstede afgrøde. "Fuglen og den fattige skal også være mæt" - som det hedder i sangen. Alt dette for at sikre, at det kommende år skulle bringe lykke og frugtbarhed.

Til sidst kan fortælles, at Bethlehem betyder Brødets Hus - et vidnesbyrd om at kristendommens rødder skal søges langt tilbage i et gammelt bondesamfund, der i lighed med andre bondesamfund verden over, dyrkede Kornmoderen, eller som vi i vor kulturkreds senere benævnte hende:

HØSTKÆLLINGEN

FORSIDEILLUSTRATION: Fiskehandlersken betjener sin kunde i si
udsalg af saltede, tørrede og røgede fisk fra hele Norden. De
saltede og tørrede fisk skulle udvandes eller oplødes, føren
de kunne spises, noget som hun også tog sig af; derfor kaldte
hun også fiskebløderske. (Træsnit fra Olaus Magnus: Historien
om de nordiske folks bedrifter, udgivet i Rom år 1555)

BESTYRELSEN FOR HISTORISK FORENING FOR TIKØB OG OMEGN.

Formand: Inge Schjellerup, Strandvangsvej 4,
3060. Espergærde. 02-232385.

Poul Eilersen, Løntofte 45, 3070. Snekkersten.
02-220298.

Kirsten Hofstatter, Godthåbsvej 15B, 3060. Espergærde.
02-231074.

Vagn Mathiassen, Toeltvej 4 Solgård, Langerød.
3480. Fredensborg. 02-193837.

Kenno Pedersen, Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1,
3000. Helsingør. 02-210098.

Lars Vange, Søndermarken 3, 3060 Espergærde,
02-231740.

Christian Sørensen, Blommevej 8A, 3060. Espergærde.
02-231524.

Suppleanter:

Povl Delang Olsen, Svinget 38, 3060. Espergærde.
02-232735.

Kirsten Borneland, Stubbedamsvej 65, 3000.Helsingør.
02-214087.

Revisor: Søren Larsen, Strandvejen 153,
3060. Espergærde. 02-232673.

HELINGØR KOMMUNES MUSEER:

HELINGØR BYMUSEUM, åbent dagligt 12 - 16.
(02-210098)

MARIENLYST SLOT, åbent hverdage 12 - 16.
(02-211627) åbent lørd.-sønd. 13 - 15.

FLYNDERUPGÅRD MUSEET, åbent dagligt 12 - 16.
(02-235620)

Petter Vagnon Jensen